

HAM-organisaatio selvitys

Oikeuspalvelut

Hankintayksikön käsite

- Hankintayksikön määrittely on tehty Hankintalain (1397/2016) 5 §:ssä. Laissa tarkoitettuja hankintayksiköitä ovat:
  - 1) valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset;
  - 2) evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä niiden seurakunnat ja muut viranomaiset;
  - 3) valtion liikelaitokset;
  - 4) julkisoikeudelliset laitokset;
  - 5) mikä tahansa hankinnan tekijä silloin, kun se on saanut hankinnan tekemistä varten tukea yli puolet hankinnan arvosta 1—4 kohdassa tarkoitetulta hankintayksiköltä.

Edellä 1 momentin 4 kohdassa julkisoikeudellisella laitoksella tarkoitetaan oikeushenkilöä, joka on nimenomaisesti perustettu tyydyttämään sellaisia yleisen edun mukaisia tarpeita, joilla ei ole teollista tai kaupallista luonnetta ja:

- 1) jota rahoittaa pääasiallisesti 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö;
- 2) jonka johto on 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitetun hankintayksikön valvonnan alainen; taikka
- 3) jonka hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettu hankintayksikkö nimeää yli puolet.

Sidosyksikköaseman toteutumisen edellytykset

- Sidosyksikköaseman täyttymisen edellytykset on määritelty HankL 15 §:ssä
- Oikeuspalvelut on julkaissut 4.12.2018 [muistion](#) Helsingin kaupungin kaupunkikonserniin kuuluvien yksiköiden sidosyksikköaseman arvioinnista.
- Muistiossa on kartoitettu seikkoja joita tulee huomioida Helsingin kaupungin kaupunkikonserniin kuuluvien yhtiöiden, säätiöiden ja yhdistysten (jäljempänä yksikkö) sidosyksikköaseman täyttymistä arvioitaessa.

Sidosyksikköaseman toteutumisen edellytykset

A) yksikkö on kaupungista muodollisesti erillinen ja päätöksenteon kannalta itsenäinen;

B) Käyttääkö kaupunki yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa määräys-valtaa yksikössä samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa?

C) Harjoittaako yksikkö enintään viiden prosentin ja enintään 500 000 euron osuuden (10 prosenttia siirtymäaikana) liiketoiminnastaan muiden tahojen kuin niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on?

D) Onko yksikössä yksityistä pääomaa?

Hankintaoikeudellinen arvio

- Yksikön on oltava HankL 5 §:n mukainen hankintayksikkö, jotta se voisi olla sidosyksikkö!
- Kaupungin yhtiöt, säätiöt, yhdistykset ja kuntayhtymät ovat kaupungista erillisiä oikeushenkilöitä, jolloin kyse on hankintayksiköstä erillisistä ja päätöksenteon kannalta itsenäisistä yksiköistä -> näin ollen (A)-kohdan edellytys täyttyy, ja kyseisten yksiköiden sidosyksikköasemaa koskeva harkinta tulee tehdä em. kohtien B, C ja D perusteella.

Hankintaoikeudellinen yhteenveto – kaupungin organisaatioon kuuluva yksikkö

- Kaupungin organisaatioon sisältyvien yksiköiden, kuten esim. kaupungin liikelaitosten, kohdalla kyse ei ole kaupungista erillisestä yksiköstä, eikä sidosyksikköasemaa koskeva sääntely tule sovellettavaksi. *Tällöin kyse on kaupungin oman organisaation sisällä tapahtuvasta hankinnasta, joihin ei sovelleta hankintalakia -> sidosyksikkötarkastelua ei ole tarpeen tehdä skenaarioissa, joissa taidemuseon toiminta on organisoitu osaksi toimialaa tai liikelaitokseen.*
- Suhteessa organisaation ulkopuolisiin kysymys on hankintayksiköstä, jonka on omissa hankinnoissaan sovellettava hankintalakia eli mm. kilpailutettava hankintansa

Hankintaoikeudellinen yhteenveto - säätiömalli

- A) Säätiö on erillinen oikeushenkilö, joten se on muodollisesti erillinen ja päätöksenteon kannalta itsenäinen yksikkö.
- B) Määräysvalta:
- Määräysvallan täyttymisen osalta hankintayksikön katsotaan käyttävän määräysvaltaa samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa silloin, kun se käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa sen määräysvallan alaisen oikeushenkilön strategisiin tavoitteisiin ja tärkeisiin päätöksiin. Sidosyksikön tulee myös toimia määräysvaltaa käyttävien hankintayksiköiden etujen mukaisesti. Edellytyksen täytyminen edellyttää tosiasiallista ja ehdotonta sidosyksikön toimintaan liittyvää päätös- ja valvontavaltaa.
  - Sidosyksikön toimielinten tulee kaikkien koostua hankintayksikön edustajista ja hankintayksikön tulee käyttää ratkaisevaa päätösvaltaa. Sidosyksikkö ei voi myöskään ajaa sellaisia etuja, jotka poikkeavat määräysvaltaa käyttävien hankintaviranomaisten eduista. Sen lisäksi, että kaupunki valitsee kaikki hallituksen jäsenet, on tarkasteltava säätiön sääntöjä ja erityisesti säätiön johdon toimivaltaa ja tehtäviä.
  - Säätiön sääntöihin sisällytettävä maininta että säätiö on kaupungin määräysvallassa oleva sidosyksikkö.

Hankintaoikeudellinen yhteenveto - säätiömalli

C) Sidosyksikkösääntelyn kannalta tulkinnanvaraisin kohta säätiömallissa on toiminnan kohdistumisvaatimus:

- Sidosyksikön toiminnan on kohdistuttava lähes kokonaan määräysvaltaa käyttävään hankintayksikköön eli tässä tapauksessa kaupunkiin.
- Lisäksi edellytyksenä on, että hankintayksikkö yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa käyttää määräysvaltaa yksikköön samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa ja että yksikkö harjoittaa enintään viiden prosentin ja enintään 500 000 euron osuuden liiketoiminnastaan muiden tahojen kuin niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on. Prosenttiosuutta määritettäessä perusteena on käytettävä sopimuksen tekemistä edeltävien kolmen vuoden keskimääräistä kokonaisliikevaihtoa tai muuta vastaavaa toimintaan perustuvaa määrää.
- Hankintadirektiivi: ”yli 80 prosenttia kyseisen määräysvallassa olevan oikeushenkilön **toiminnoista suoritetaan niiden tehtävien täyttämiseksi, jotka se on vastaanottanut määräysvaltaa käyttävältä hankintaviranomaiselta** tai muilta kyseisen hankintaviranomaisen määräysvallan alaisilta oikeushenkilöiltä”

Hankintaoikeudellinen yhteenveto - säätiömalli

- Hankintalain sanamuoto soveltuu huonosti tilanteisiin, joissa toiminnan tarkoitus on ennen kaikkea yleishyödyllinen ja harjoitettava liiketoiminta on säätiön toimintaa tukevaa ja toimintamuotojen rahoittamiseksi harjoitettavaa.
- Vaikka palvelu sinänsä kohdistuisi kuntalaisiin ja yrityksiin, voidaan sen silti katsoa kohdistuvan kaupunkiin, jos kyse on esimerkiksi palvelusta, jonka kaupunki kustantaa. Kaupunki voisi lipputuloilla osin kattaa toimintaa, kun sillä ei tavoitella voittoa.
- Esimerkiksi Korkeasaaren tapauksessa sidosyksikköaseman edellytysten on katsottu täyttyvän.

Hankintaoikeudellinen yhteenveto - säätiömalli

D) Sidosyksikössä ei saa olla yksityistä eli muiden kuin hankintayksiköiden pääomaa. Määräysvallan alaisessa oikeushenkilössä ei ole katsottu voivan olla yksityisiä pääomaosuuksia, sillä yksityisen pääoman on arvioitu tuovan mukanaan sellaisia tavoitteita, joita eivät ohjaa samat vaikuttimet kuin viranomaisten toimintaa.

- Yritysyhteistyön näkökulmasta esimerkiksi sponsorointia ei voitane pitää yksityisenä pääomana lain tarkoittamalla tavalla, mutta yritysyhteistyön luonne ja siihen sisältyvä yksityisten etujen mukainen vaikuttaminen toiminnassa on arvioitava.

Johtopäätökset – yhteisö/säätiömalli

- Kokonaisuutena voidaan todeta, että säätiö- tai muun yhteisömallin tapauksessa sidosyksikköaseman toteutuminen on tulkinnanvaraista, joten ratkaisussa on huomioitava tulkintariski tältä osin.
- Sidosyksikköasema voidaan myös menettää olosuhteiden muuttuessa, joten sen täyttymisen edellytyksiä tulisi seurata. Säätiön sääntöihin olisi hyvä myös sisällyttää kirjaus, että säätiö on kaupungin määräysvallassa oleva sidosyksikkö ja säätiön tulee toiminnassaan ottaa huomioon sen asema sidosyksikkönä.
- Kokonaisarviossa huomioitava sidosyksikköaseman merkitys toiminnan kannalta.

Valtiontuki

- Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 3 kohdan mukaan sisämarkkinoille soveltuvana voidaan pitää muun muassa tukea kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen, jos tuki ei muuta kaupankäynnin tai kilpailun edellytyksiä unionissa yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla.
- *53 artikla Tuki kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen*
  - 1. Tuki kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen on perussopimuksen 107 artiklan 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla sisämarkkinoille soveltuvaa ja se vapautetaan perussopimuksen 108 artiklan 3 kohdan mukaisesta ilmoitusvaatimuksesta edellyttäen, että se täyttää tässä artiklassa ja I luvussa säädetyt edellytykset.
  - 2. Tuki on myönnettävä seuraaviin kulttuuritarkoituksiin ja -toimintoihin: a) museot, arkistot, kirjastot, taide- ja kulttuurikeskukset tai -tilat, teatterit, oopperatalot, konserttitalit, muut esittävän taiteen järjestöt, elokuvaperintöä vaalivat laitokset ja muut vastaavat taide- ja kulttuuri-infrastruktuurit, -järjestöt ja -laitokset;

Valtiontuki

- Onko kyseessä investointituki vai toimintatuki? (53 art. 3. kohta)
- Investointituen osalta tukimäärä ei saa ylittää tukikelpoisten kustannusten ja investoinnin liikevoiton erotusta. Liikevoitot on vähennettävä tukikelpoisista kustannuksista etukäteen kohtuullisten ennusteiden perusteella tai takaisinperintämenettelyllä. Infrastruktuurioperaattori saa pitää kohtuullisen voiton kyseisellä ajanjaksolla.
- Toimintatuen osalta tukimäärä ei saa ylittää toiminnasta aiheutuvien tappioiden ja kohtuullisen voiton kattamiseksi välttämätöntä määrää kyseisen ajanjakson aikana. Tämä on varmistettava etukäteen kohtuullisten ennusteiden perusteella tai takaisinperintämenettelyllä.

Valtiontuki

- Kun tuen määrä on enintään 1 miljoona euroa, vaihtoehtona 6 ja 7 kohdassa tarkoitettulle menetelmälle tuen enimmäismääräksi voidaan asettaa 80 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista.
- Korkeasaarelle on myönnetty tuki yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 53 artiklan mukaisena kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen myönnettävänä tukena.
- Valtiontukeen liittyvät kysymykset liittyvät tilanteisiin joissa erillään kaupunkiorganisaatiosta